

บทความที่น่าสนใจ

อุตสาหกรรมไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

เรียบเรียงโดย...อัญชลี จวงจันทร์

ประเทศไทยเป็น ๑ ใน ๕ ของสมาชิกผู้ก่อตั้ง และเป็นจุดกำเนิดของอาเซียน เพราะไทยมีบทบาทอย่างมากในกิจกรรมของอาเซียนมาตลอด รวมทั้งยังมีส่วนผลักดันให้อาเซียนมีโครงการความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศ เช่น การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก สนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขณะเดียวกันประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนก็มีความสำคัญต่อประเทศไทย ในการสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาข้ามชาติ รวมทั้งความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมภายในอาเซียนในด้านการค้าและการลงทุน ซึ่งจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยและของประเทศสมาชิกอาเซียนโดยส่วนร่วม

สำหรับเศรษฐกิจไทยในอาเซียน มีขนาดผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) ประมาณ ๑๐ ล้านล้านบาท ถือว่าใหญ่เป็นอันดับที่ ๒ รองจากอินโดนีเซีย ซึ่งการรวมตัวกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายในปี ๒๕๕๘ กลุ่มประเทศอาเซียนได้จัดทำแผนงานในเชิงบูรณาการในด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ หรือพิมพ์เขียวเพื่อจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ๔ เรื่อง คือ การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว การสร้างอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกอาเซียน การเชื่อมโยงของอาเซียนเข้ากับเศรษฐกิจโลก ซึ่งประเทศไทยได้หันมาดำเนินนโยบายการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมให้มีผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น โดยหันมาให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจในประเทศบนพื้นฐานความได้เปรียบของประเทศ มีการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยปัจจุบันจากภาวะความผันผวนของกระแสเศรษฐกิจโลก ส่งผลต่อการแข่งขันด้านราคาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้ภาคอุตสาหกรรมไทยต้องปรับตัวอีกครั้ง เพื่อหนีจากการแข่งขันด้านราคา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศจีน

และเวียดนาม โดยหันไปเน้นการผลิตบนพื้นฐานองค์ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ รวมไปถึงการสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการ

ทั้งนี้ นโยบายอุตสาหกรรมของไทย จะเน้นที่การผลิตและการขยายตัวทางเศรษฐกิจในเชิงตัวเลขเป็นหลัก แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โครงสร้างการผลิต และการยกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศ เพื่อลดการพึ่งพาการนำเข้าและสร้างความยั่งยืนอย่างจริงจัง ซึ่งประชาคมเศรษฐกิจได้มีความตกลงพื้นฐานว่าด้วยโครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมอาเซียน (ASEAN Industrial Cooperation Scheme : AICO) ปี ๒๕๓๙ ซึ่งเป็นความตกลงพื้นฐานว่าด้วยโครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนโครงการร่วมลงทุนด้านอุตสาหกรรมของอาเซียน พ.ศ. ๒๕๒๖ และโครงการแบ่งผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ปี ๒๕๐๒ สิทธิประโยชน์ภายใต้ AICO คือ ต้องมีผู้ประกอบการอย่างน้อย ๑ รายในประเทศอาเซียนประเทศหนึ่งร่วมมือกับผู้ประกอบการอีกอย่างน้อย ๑ ราย ในอีกประเทศอาเซียนหนึ่งยื่นคำร้องขอสิทธิประโยชน์ด้านภาษีในการส่งออก-นำเข้าสินค้า และวัตถุดิบภายใต้ AICO ต่อหน่วยงานที่แต่ละประเทศกำหนด โดยสินค้าที่ได้รับสิทธิประโยชน์ภายใต้ AICO ได้แก่ สินค้าทั่วไป ยกเว้นสินค้าที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศ ขัดต่อศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม หรือเป็นอันตรายต่อชีวิตของมนุษย์ สัตว์ และพืช

นอกจากนั้น โดยภาพรวมภาวะเศรษฐกิจโลก และปัจจัยต่าง ๆ ในประเทศ เห็นได้ชัดเจนว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมไทยที่ผ่านมายังให้น้ำหนักไปที่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้มีการส่งเสริมสาขาอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่และเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นการส่งออก ซึ่งมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและความต้องการของตลาดโลก เมื่อเผชิญกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจจึงทำให้ภาคอุตสาหกรรมไทยได้รับผลกระทบโดยตรง ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในภาคอุตสาหกรรมไทย เพื่อต่อสู้ในระบบเศรษฐกิจโลกและเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC ภาคอุตสาหกรรมไทยจึงจำเป็นต้องมุ่งแสวงหาแนวทางการพัฒนาใหม่ ๆ โดยปรับเปลี่ยนโดยปรับเปลี่ยนจากเศรษฐกิจหรือปัจจัยการผลิตดั้งเดิม ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน และทุนเป็นตัวขับเคลื่อนหลักไปสู่เศรษฐกิจยุคใหม่ที่ใช้ทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ หรือทรัพย์สินทางปัญญาและการสร้างสรรค์มูลค่าเป็นปัจจัยขับเคลื่อนใหม่ โดยเน้นความคิดสร้างสรรค์ มุ่งเน้นไปที่การเพิ่มคุณค่าหรือสร้างมูลค่าให้กับสินค้ากลุ่มที่ไทยมีความสามารถในการแข่งขันอยู่แล้ว รวมถึงการมุ่งเน้นส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับกลุ่มสินค้าที่ไทยมีศักยภาพหรือความสามารถหลักเป็นการเฉพาะเจาะจงมากขึ้น และเพื่อให้การพัฒนาเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในภาคอุตสาหกรรมของไทย เพื่อต่อสู้ในระบบเศรษฐกิจโลก และเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC เป็นไปอย่างมีระบบและประสิทธิภาพสูงสุด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจถึงสถานภาพของอุตสาหกรรมไทยในปัจจุบัน ซึ่งจากการศึกษาของกระทรวงอุตสาหกรรมพบว่า อุตสาหกรรมไทยมีจุดแข็งและจุดอ่อน ดังนี้

จุดแข็งของภาคอุตสาหกรรมไทย

๑. ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีแรงงานที่มีทักษะเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ และจัดอยู่ในกลุ่มของประเทศที่มีอัตราค่าแรงงานต่ำ ส่งผลให้ภาคการผลิตของไทยส่วนใหญ่เป็นภาคการผลิตที่ใช้แรงงานเป็นหลัก

๒. ค่าจ้างแรงงานของไทยยังไม่สูงเท่าใดนัก ทำให้ภาคการผลิตของไทยยังคงมีความสามารถในการแข่งขันด้านแรงงาน

๓. มีวัตถุดิบทางการเกษตรที่มีศักยภาพ ประเทศไทยมีวัตถุดิบด้านการเกษตรที่มีศักยภาพทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ และมีผลผลิตทางการเกษตรที่หลากหลาย เช่น ข้าว ยางพารา อ้อย ผักและผลไม้สด

เป็นต้น จึงเป็นจุดแข็งของประเทศไทยที่สามารถนำวัตถุดิบด้านการเกษตรเหล่านี้มาผลิตสินค้าเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม อันจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับประเทศไทยได้

๔. ประเทศไทยมีที่ตั้งเหมาะสมในการเป็นศูนย์กลางภูมิภาค ซึ่งถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ (Strategic Location) ในแถบภูมิภาคนี้ เนื่องจากประเทศไทยตั้งอยู่ในทวีปเอเชียในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในบริเวณพื้นที่ที่เรียกว่า "คาบสมุทรอินโดจีน" ที่ตั้งสำหรับประเทศไทยจัดว่ามีลักษณะดี และส่งผลดีในหลายด้าน โดยเฉพาะที่ตั้งทางเศรษฐกิจ (Economic Location) เนื่องจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีประชากรหนาแน่น เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติหลายชนิด เป็นแหล่งเกษตรกรรมที่ยิ่งใหญ่ของโลก ดังนั้น จึงนับได้ว่าภูมิภาคนี้เป็นตลาดที่สำคัญตลาดหนึ่งและยังเป็นแหล่งวัตถุดิบในการผลิตที่สำคัญของโลกอีกด้วย ซึ่งการที่ประเทศไทยตั้งอยู่ในศูนย์กลางของภูมิภาคนี้จึงเป็นประโยชน์ทั้งในแง่ของการขายสินค้าและการหาวัตถุดิบ นอกจากนี้ จากสภาพภูมิประเทศดังกล่าวของประเทศไทยยังส่งผลให้เกิดความสะดวกในการติดต่อกับโลกภายนอก การขนส่ง การค้าขายกับต่างประเทศ ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

๕. การคมนาคมขนส่งทั้งทางบกและทางอากาศครอบคลุมและรองรับได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการสำรวจเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการแข่งขันของประเทศต่าง ๆ ทั้งของสถาบันนานาชาติ เพื่อการจัดการ (Institute of Management and Development : IMD) และสถาบันจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจและธุรกิจ (World Economic Forum : WEF) พบว่า ไทยยังคงมีจุดแข็งในเรื่องของการคมนาคมขนส่งทั้งทางบกและทางอากาศ เนื่องจากที่ผ่านมารัฐให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการคมนาคมขนส่งเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเส้นทางทางบกให้สามารถเชื่อมโยงกันได้ทั่วประเทศเท่านั้น แต่ยังมีพัฒนาเส้นทางหลักๆให้สามารถเชื่อมโยงไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านและประเทศใกล้เคียงกันในแถบภูมิภาค เช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งสามารถเชื่อมต่อไปยังเวียดนาม จีน พม่า และมาเลเซีย เป็นต้นนอกจากนี้ สำหรับการขนส่งทางอากาศประเทศไทยได้เปิดใช้สนามบินสุวรรณภูมิซึ่งนับว่าเป็นสนามบินที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพแห่งหนึ่งของโลก ปัจจุบันต่างๆเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลดีต่อการขนส่งสินค้าอุตสาหกรรมและบริการ ให้สามารถครอบคลุมและรองรับอย่างมีประสิทธิภาพทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๖. ประเทศไทยมีพัฒนาการทางธุรกิจการค้าและการอุตสาหกรรมเมื่อเทียบกับหลายประเทศในอาเซียน โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านของไทย เช่น พม่า ลาว และกัมพูชา เป็นต้น ดังนั้น จึงควรเร่ง ดำเนินการปรับปรุง ขีดความสามารถทางการแข่งขัน โดยการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายด้านโลจิสติกส์ปรับปรุงบรรยากาศด้านการลงทุนเพื่อเป็นแหล่งดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) ทั้งในอาเซียนและนอกอาเซียน เตรียมพร้อมต่อการเปิดเสรีภาคบริการและการลงทุนอย่างเต็มที่ ที่ในปี ๒๕๕๘ ตามข้อตกลงของกลุ่มอาเซียน รวมทั้ง การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการและสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันของไทยในเวทีโลก

จุดอ่อนของภาคอุตสาหกรรมไทย

๑. ภาคการผลิตของไทยยังมีประสิทธิภาพการผลิตต่ำ จะเห็นได้จากข้อมูลการสำรวจปัจจัยในการแข่งขันทั้ง ๔ ด้านที่ทางสถาบันนานาชาติเพื่อการจัดการ (Institute of Management and Development : IMD) สำรวจไว้ ปัจจัยที่สะท้อนถึงประสิทธิภาพการผลิตที่ต่ำของภาคการผลิตของไทย คือ ประสิทธิภาพการ

ดำเนินธุรกิจ (Business Efficiency) ซึ่งมีตัวชี้วัด คือ ผลผลิตภาพการผลิต (Productivity) และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของตัวชี้วัดภายในกลุ่มประสิทธิภาพและผลผลิตภาพ IMD ได้รายงานจุดอ่อนของประเทศไทยไว้ ๒ ตัวที่สำคัญ ได้แก่ ผลผลิตภาพแรงงาน และประสิทธิภาพของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises: SMEs) ของไทยยังอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับมาตรฐานซึ่งเป็นสัญญาณอันตราย เนื่องจากผลผลิตภาพแรงงาน และประสิทธิภาพการดำเนินธุรกิจของ SMEs ถือเป็นส่วนสำคัญ ในการผลักดันผลผลิตภาพของประเทศให้เติบโตในระยะยาว นอกจากนี้ ปัจจัยโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ก็อยู่ในระดับที่ต่ำ เช่นเดียวกัน โดยตัวชี้วัดย่อยที่อยู่ในหมวดปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานนั้น ประกอบด้วย ระดับการศึกษา (Education) โครงสร้างทางเทคโนโลยี (Technical Infrastructure) โครงสร้างวิทยาศาสตร์ (Scientific Infrastructure) สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข (Environment & Health) ซึ่ง IMD ได้ให้คะแนนในเรื่องดังกล่าวอยู่ในกลุ่มคะแนนต่ำ ทั้งสิ้น จากผลสำรวจดังกล่าวสะท้อนความเป็นจริงที่ว่า การผลิตในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญของประเทศ ยังอาศัยความได้เปรียบในการแข่งขันจากการใช้แรงงานค่าแรงต่ำ และทุนจากต่างประเทศเป็นหลัก แต่การเพิ่มผลผลิตภาพการผลิต (Productivity) ด้วยนวัตกรรมยังมีน้อยมาก เห็นได้จากการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ของภาคเอกชนไทยยังอยู่ในระดับต่ำ ส่วนผลผลิตภาพของอุตสาหกรรมไทยโดยรวมค่อนข้างต่ำ มีจุดอ่อนหลายจุด เช่น การสร้างมูลค่าเพิ่มที่ยังมีน้อย เทคโนโลยีล้ำสมัย คุณภาพวัตถุดิบไม่สม่ำเสมอและขาดแคลนแรงงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงปัญหาด้านการเงินและหนี้สินของผู้ประกอบการ อีกทั้งผู้ประกอบการส่วนใหญ่ของประเทศเป็นผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม ที่ยังขาดประสิทธิภาพในการบริหารงาน ส่งผลให้การสร้างมูลค่าของสินค้าและบริการอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ

๒. การขาดแคลนแรงงานจากค่านิยมการทำงานและการศึกษาที่เปลี่ยนไป แรงงานไทยมักจะมีค่านิยมเกี่ยวกับทำงานที่ผิด โดยให้ความสำคัญกับลักษณะ ภาพลักษณ์ของตำแหน่งงานมากกว่ารายได้ นอกจากนี้ เด็กไทยมีค่านิยมที่จะเรียนระดับมหาวิทยาลัยมากขึ้นมีแนวโน้มที่จะเลือกเรียนวิชาสายอาชีพเริ่มลดน้อยลง จึงส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน

๓. แรงงานการศึกษาต่ำและมีอัตราการเข้าออกสูง ในภาพรวมของแรงงานไทยนั้น ถึงแม้จะเป็นแรงงานที่มีฝีมือ มีทักษะและประสบการณ์ แต่ผลจากการสำรวจของหลายหน่วยงานพบว่าแรงงานส่วนใหญ่ทั้งในภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมของไทยเป็นแรงงานที่มีการศึกษาต่ำ นอกจากนี้ ยังมีอัตราการเข้าออกงาน และเคลื่อนย้ายแรงงานจากอุตสาหกรรมหนึ่งไปยังอุตสาหกรรมหนึ่ง หรือจากอัตราการหมุนเวียนจากภาคอุตสาหกรรมไปยังภาคเกษตรและภาคบริการสูง ดังนั้น จากปัจจัยดังกล่าว จึงส่งผลให้แรงงานของไทยยากที่จะพัฒนาให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น

๔. การกระจุกตัวของพื้นที่อุตสาหกรรมทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ และการอพยพแรงงานเข้ามาหางานทำในเมือง การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ผ่านมาเกิดปัญหาการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล รวมถึงพื้นที่ในภาคตะวันออก โดยสาเหตุที่อุตสาหกรรมไม่กระจายสู่ภูมิภาคนั้น เนื่องจากพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล รวมถึงพื้นที่ในภาคตะวันออก มีปัจจัยอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานมาก ตลอดจนเป็นศูนย์กลางในด้านการตลาด การคมนาคม ขนส่ง แหล่งเงินทุน และแรงงาน ซึ่งการกระจุกตัวของพื้นที่อุตสาหกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ ปัญหาการอพยพแรงงานเข้ามาหางานทำในเมือง เป็นต้น

๕. ภาวะคุกคามจากสัดส่วนโครงสร้างประชากรสูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นและวัยทำงานที่ลดลง ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยเฉพาะสาขาอุตสาหกรรมที่เน้นใช้แรงงาน (Labor-intensive) นอกจากนี้ ยังพบว่าประเทศไทยกำลังจะผ่านพ้นช่วงเวลาแห่งโอกาสทางเศรษฐกิจจาก “การปันผลทางประชากร” (Demographic Dividend) ซึ่งหมายถึง ช่วงเวลาที่สัดส่วนประชากรในวัยแรงงานเพิ่มสูงขึ้นเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในวัยพึ่งพิง ได้แก่ เด็กและผู้สูงอายุ กล่าวคือ สัดส่วนของวัยแรงงานที่เพิ่มสูงขึ้นมาตลอดกำหนดจะเริ่มลดลงนับตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ เป็นต้นไป ขณะที่แนวโน้มสัดส่วนของผู้สูงอายุจะเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งหมายถึง ภาระทางสังคมและเศรษฐกิจที่สำคัญจากการที่ประชากรในวัยแรงงานที่มีจำนวนลดลงจะต้องดูแลผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมที่อาจก่อให้เกิดภาวะการขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะในสาขาอุตสาหกรรมที่เน้นใช้แรงงาน (Labor-intensive) ยิ่งไปกว่านั้นสิ่งที่น่าวิตกคือ ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าประเทศอื่น ๆ ในอาเซียนหลายประเทศ ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน ฟิลิปปินส์ พม่า และลาว ทำให้เสียโอกาสทางการแข่งขันในเวทีระดับภูมิภาคและระดับโลก

๖. อุตสาหกรรมหลักของประเทศยังต้องพึ่งพาเงินลงทุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะสินค้าที่ต้องใช้เทคโนโลยีการการลงทุนสูง อาทิ อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมเครื่องคอมพิวเตอร์และชิ้นส่วน เป็นต้น ซึ่งอุตสาหกรรมที่ได้กล่าวมานั้น ล้วนแล้วแต่เป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้หลักให้กับประเทศ ในขณะเดียวกัน อุตสาหกรรมดังกล่าวกลับเป็นอุตสาหกรรมที่ยังต้องพึ่งพาเงินลงทุนจากต่างประเทศ ส่งผลให้มูลค่าที่เกิดจากสินค้าในกลุ่มดังกล่าว ไม่ได้ตกอยู่ในประเทศอย่างแท้จริง และในขณะเดียวกันหากประเทศผู้ลงทุนเกิดความไม่เชื่อมั่นกับสถานการณ์ภายในประเทศ ก็อาจมีการย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศอื่น ซึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของอุตสาหกรรมดังกล่าว หรือหากประเทศผู้ลงทุนเกิดปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ ทำให้ชะลอการลงทุน ก็จะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมของไทยได้อีกเช่นกัน นอกจากนี้ ยังขาดการส่งเสริมความรู้ให้กับแรงงานและผู้ประกอบการไทยเพื่อพัฒนาศักยภาพให้สามารถต่อยอดความรู้ในการทำงานให้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

๗. สินค้าหลักในการส่งออกของไทยยังเป็นสินค้าที่พึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ นอกจากการที่อุตสาหกรรมหลักของประเทศ ยังต้องพึ่งพาเงินลงทุนจากต่างประเทศแล้ว สินค้าส่งออกหลักของไทยที่สำคัญ โดยเฉพาะสินค้าในหมวดที่ต้องใช้เทคโนโลยีสูงก็ล้วนแล้วแต่ต้องนำเข้าสินค้าวัตถุดิบจากต่างประเทศเช่นเดียวกัน จะเห็นจากรายการสินค้านำเข้าส่วนใหญ่ของไทยจะเป็นหมวดสินค้าวัตถุดิบซึ่งเป็นวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเพื่อส่งออก ส่งผลให้สินค้าไทยขาดมูลค่าเพิ่มที่จะสร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างแท้จริง เนื่องจากรายได้ส่วนหนึ่งต้องถูกส่งออกไปนอกประเทศในรูปของการซื้อสินค้านำเข้าประเภทวัตถุดิบ

๘. สินค้าอุตสาหกรรมยังมีการเชื่อมโยงวัตถุดิบจากภาคเกษตรยังไม่มาก ถึงแม้ว่าภาคเกษตรกรรมจะเป็นภาคการผลิตที่สำคัญของประเทศมาอย่างช้านานแล้วก็ตาม แต่ผลผลิตของภาคเกษตรกรรมของประเทศไทยเกือบทั้งหมดยังมีระดับของการเชื่อมโยงที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับภาคการผลิตอื่น ๆ โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมพื้นฐานทางด้านพลังงาน เช่น การขุดเจาะน้ำมันดิบ ผลิตก๊าซปิโตรเคมี และอุตสาหกรรมเหล็กกล้าและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเหล็ก เป็นต้น โดยสินค้าเกษตรกรรมทุกประเภทยังมีลักษณะของการเชื่อมโยงไปข้างหน้า (Forward Linkage) ซึ่งมีลักษณะของการผลิตต้นน้ำ (Upstream) มากกว่าการเชื่อมโยงไปข้างหลัง (Backward Linkage) ดังนั้น นโยบายของภาครัฐ ควรให้ความสำคัญต่อการ

สร้างระดับการเชื่อมโยงดังกล่าวให้สูงขึ้นเพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าเกษตรกรรมของไทย เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงของรายได้แก่เกษตรกรของประเทศ

๙. ภาคการส่งออกพืชพาสลาคหลักเพียงไม่กี่ตลาด ในปัจจุบัน พบว่า ร้อยละ ๕๐ ของการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเป็นการส่งออกไปยังตลาดหลักเพียงไม่กี่ตลาด คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นตลาดหลักของทุกประเทศในโลก ส่งผลให้ประสิทธิภาพการแข่งขันสูงทั้งในด้านราคาและคุณภาพ จะเห็นได้จากอัตราการเติบโตของการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมของไทยในตลาดดังกล่าวเริ่มลดลง นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าวยังส่งผลให้การส่งออกของไทยขาดเสถียรภาพอีกด้วย เนื่องจากการพึ่งพาสลาคหลักใหญ่ ๆ เพียงไม่กี่ตลาดนั้น เมื่อประเทศที่เป็นตลาดหลักเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ ย่อมจะส่งผลกระทบต่อการบริโภคสินค้าของประชาชนในประเทศดังกล่าวอย่างแน่นอน และย่อมจะส่งผลกระทบต่อยอดการสั่งซื้อสินค้าอุตสาหกรรมของไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๑๐. ต้นทุนการขนส่งสูง ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีจุดแข็งในด้านของการมีเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สะดวกและครอบคลุมก็ตาม แต่ความสามารถในการแข่งขันของไทยยังมีจุดอ่อนในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการขนส่งหรือ Logistics เนื่องจากค่าใช้จ่ายดังกล่าวของไทยสูงถึงร้อยละ ของ GDP สอดคล้องกับตัวชี้วัด Logistic Performance Index 2007 ซึ่งจัดทำขึ้นโดยธนาคารโลก (World Bank) ที่สะท้อนว่าประเทศไทยมีอัตราค่าขนส่งอยู่ในอันดับที่ ๓๑ จากจำนวน ๑๕๐ ประเทศทั่วโลก ตามหลังประเทศสิงคโปร์ที่อยู่ในอันดับที่ ๑ ญี่ปุ่นในอันดับที่ ๖ ฮองกงในอันดับที่ ๘ เกาหลีอันดับที่ ๒๕ มาเลเซียอันดับที่ ๒๗ และจีนในอันดับที่ ๓๐ จากผลการสำรวจนี้ สะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนของสินค้าไทยที่ย่อมจะสูงขึ้นตามอัตราค่าขนส่งสินค้า และเหตุผลดังกล่าวก็ย่อมจะทำให้ความสามารถในการแข่งขันโดยเฉพาะด้านราคาของสินค้าไทยสู้ประเทศคู่แข่งได้ลำบากยิ่งขึ้น

๑๑. พึ่งพาการใช้พลังงานเชื้อเพลิงนำเข้าสูง แม้ว่าประเทศไทยจะสามารถจัดหาพลังงานได้จากแหล่งภายในประเทศ แต่ยังคงไม่เพียงพอต่อความต้องการ จึงมีความจำเป็นต้องนำเข้าเชื้อเพลิงและแหล่งพลังงานจากต่างประเทศ เช่น น้ำมันดิบ น้ำมันสำเร็จรูป ถ่านหิน ไฟฟ้า เป็นต้น ทำให้ในแต่ละปีประเทศไทยต้องสูญเสียเงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนมากในการจัดหาเชื้อเพลิงและพลังงาน แม้ว่าปัจจุบันจะมีความพยายามในการลดสัดส่วนการพึ่งพาพลังงานจากต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีสัดส่วนที่การนำเข้าที่สูงอยู่ ดังนั้น สถานการณ์พลังงานของโลกจะยังคงมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไทยอยู่มาก ในขณะที่ความต้องการพลังงานรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้นตลอดเวลา

๑๒. ความพร้อมในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศไทยยังอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งประเทศไทยอยู่ในกลุ่มที่มีจุดอ่อนเรื่องความพร้อมในการรับเทคโนโลยีจากต่างประเทศ สะท้อนให้เห็นจากการใช้อินเทอร์เน็ตที่ยังไม่ทั่วถึงในต่างจังหวัด การมีคอมพิวเตอร์ส่วนตัวและการใช้โทรศัพท์มือถือ ซึ่งไทยยังอยู่ในระดับที่พัฒนาน้อยกว่าประเทศอื่นอีกหลายประเทศ โดยประเด็นต่างๆ เหล่านี้ เป็นผลมาจากการที่ประเทศไทยยังขาดความพร้อมในด้านการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังต้องนำเข้าเทคโนโลยีแบบเบ็ดเสร็จ ถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมรายใหญ่บางประเภทจะเป็นการลงทุนจากต่างชาติ แต่ก็ไม่ได้มีการวางแผนรองรับหรือถ่ายทอดเทคโนโลยีจากประเทศผู้ลงทุนแต่อย่างใด อีกทั้งผู้ประกอบการไทยยังไม่ได้ลงทุนระยะยาวด้านการวางรากฐานด้านเทคโนโลยีเท่าที่ควร จึงส่งผลให้ระดับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมของไทยอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลให้ผลิตภาพการผลิตรวมของประเทศอยู่ในระดับต่ำเช่นเดียวกัน

๑๓. ปัญหาการเมืองภายในประเทศ จากการศึกษาที่เกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองขึ้นในประเทศไทย มีการผลักดันเปลี่ยนรัฐบาลหลายชุดภายในระยะเวลาไม่กี่ปี ส่งผลให้การดำเนินนโยบายในการพัฒนาประเทศขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งภาคประชาชนยังมีความขัดแย้งทางด้านความคิด ก่อให้เกิดภาวะวิกฤตทางสังคม จนเกิดการชุมนุมและก่อความไม่สงบขึ้นในประเทศหลายครั้ง ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้กระทบกระเทือนถึงภาพลักษณ์ของประเทศ นักลงทุนจากต่างประเทศขาดความเชื่อมั่น ส่งผลให้การลงทุนจากต่างประเทศเริ่มลดลงตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ เป็นต้นมา อีกทั้งนักท่องเที่ยวต่างชาติต่างไม่มั่นใจกับสถานการณ์ภายในประเทศทำให้อัตราการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยลดลง ส่งผลให้การบริโภคภายในประเทศลดลงตามไปด้วย

แนวทางการปรับตัวของภาคอุตสาหกรรมไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า

การจัดตั้ง AEC ต่อภาคอุตสาหกรรมไทย เมื่อนำข้อมูลข้างต้นมาวิเคราะห์ภาคอุตสาหกรรมไทย จะพบว่า ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการปรับตัว เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังนี้

๑. การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต ทั้งในด้านแรงงาน เทคโนโลยี รวมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการในตลาดโลก เพื่อที่จะสามารถแข่งขันได้
๒. การเตรียมความพร้อมด้านสาธารณูปโภคและระบบโลจิสติกส์เพื่อรองรับการลงทุนจากต่างประเทศ
๓. หาดตลาดส่งออก ปรับปรุงการผลิตให้สามารถปฏิบัติตามกฎถิ่นกำเนิดสินค้าของอาเซียนได้ รวมถึงการบริหารจัดการ การจัดหาวัตถุดิบราคาถูกลงและมีคุณภาพดีในภูมิภาค
๔. การปรับปรุงโครงสร้างภาษีของไทยทั้งระบบเพื่อให้เอื้อประโยชน์แก่ผู้ประกอบการไทย
๕. ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการผลิต (Production Network) เพื่อให้สามารถสร้าง Economy of Scale เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในระดับโลก

๖. ปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการผลิตการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม

๗. มีกลไกที่ก่อให้เกิดความเสมอภาคในการเข้าสู่ตลาดภายในประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ สำนักมาตรฐานการทางการค้า กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ยังได้เสนอแนะแนวทางในการปรับตัวของภาคอุตสาหกรรมไทย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังต่อไปนี้

การปรับตัวในเชิงรุกของภาคอุตสาหกรรมไทย

๑. ศึกษาเสาะหาแหล่งวัตถุดิบในอาเซียน เพราะเราสามารถนำเข้าวัตถุดิบ สินค้าสำเร็จรูปจากแหล่งผลิตในอาเซียนที่มีความได้เปรียบด้าน ราคาและคุณภาพ

๒. ศึกษาสนนียมความต้องการในอาเซียน เพื่อที่จะผลิตตรงตามความต้องการของตลาดที่ใหญ่ขึ้น และใช้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาดการผลิต

๓. พิจารณาความเป็นไปได้การย้ายฐานผลิต กลุ่มธุรกิจไทยสามารถย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศสมาชิกอาเซียนที่เหมาะสมเป็นแหล่งผลิตที่เขามีจุดแข็งในส่วนที่ไทยไม่มี

๔. สร้างความเข้าใจกับการใช้ CLMV เป็นฐานการส่งออกไปนอก AEC เพื่อใช้ประโยชน์จากสถานะ Least Developed Countries (LDCs) ที่ได้รับสิทธิพิเศษในตลาดสหภาพยุโรป และอื่น ๆ

๕. พัฒนาและปรับระบบต่างๆ ของบริษัทเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากระบบโลจิสติกส์ที่จะเชื่อมโยงอย่างทั่วถึงได้เต็มที่ จะทำให้ต้นทุนด้านโลจิสติกส์ถูกลงและสะดวกขึ้น

๖. ศึกษา/เสาะหาความเป็นไปได้ในการตั้งธุรกิจและใช้แรงงานในอาเซียน เนื่องจากกฎระเบียบต่าง ๆ จะผ่อนคลายและเปิดกว้างมากขึ้น และในด้านแรงงานจะช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานฝีมือได้อีกทาง

๗. เปิด/เจาะตลาดคู่ค้าของอาเซียน ภายใต้ FTA ที่อาเซียนมีกับประเทศคู่เจรจา ไทยจะมีความได้เปรียบทางภาษีนำเข้ามากกว่าคู่แข่งอื่นนอกอาเซียน

การปรับตัวในเชิงรับของภาคอุตสาหกรรมไทย

๑. ต้องเรียนรู้คู่แข่ง เนื่องจากจะเกิดคู่แข่งใหม่จากอาเซียน จึงจำเป็นต้องเรียนรู้คู่แข่งเหล่านั้น

๒. ไม่ละเลยการลดต้นทุน เนื่องจากต้นทุนของคู่แข่งก็อาจต่ำลง จากการผลิตเพื่อสนองตลาดที่ใหญ่ขึ้น ดังนั้น ถ้าผู้ผลิตไทยไม่พยายามเช่นเดียวกันก็อาจจะสู้เขาไม่ได้

๓. เร่งเสริมจุดแข็ง ลดจุดอ่อน เนื่องจากคู่แข่งจะเข้ามาแข่งถึงในเขตแดนไทย ที่ต้องเรียนรู้จุดอ่อนและทราบจุดแข็งของไทยเพื่อที่จะได้ปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

๔. ผูกมัดใจลูกค้าในทุกรูปแบบ เนื่องจากบริษัทที่เคยอยู่ในอุตสาหกรรมรองรับ หรือ เคยผลิตส่งบริษัทแม่ อาจถูกแย่งลูกค้า โดยคู่แข่งในประเทศอื่นในอาเซียนที่ได้เปรียบกว่าในการเป็นฐานการผลิต จึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ในการผูกมัดใจลูกค้าของกลุ่มธุรกิจไทยด้วย

๕. ต้องคิดว่า “ทำอย่างไรให้บุคลากรอยู่กับผู้ประกอบการไทย” เพราะอาจถูกแย่งแรงงานฝีมือ ต้องเรียนรู้วิธีการผูกมัดใจบุคลากรของไทยไว้ เพื่อให้อยู่ในไทยและทำงานอย่างเต็มที่และเต็มใจ

๖. เรียนรู้คู่แข่งทุกคน /วิเคราะห์ SWOT จะต้องรู้จักคู่แข่งของเราอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เฉพาะคู่แข่งภายในประเทศ แต่จะต้องดูคู่แข่งจาก ๙ ประเทศอาเซียน รวมถึงประเทศในกลุ่ม +๓ (คือ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี) และ+๖ (ซึ่งเพิ่มออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย) ด้วย

มาตรการรองรับผลกระทบของภาครัฐ

เป้าหมายสำคัญของ AEC ไม่ใช่การแข่งขันกันแต่เป็นการส่งเสริมความร่วมมือซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันในภูมิภาค การพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน และการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกซึ่งจะช่วยเพิ่มอำนาจในการต่อรองของอาเซียน และจะช่วยส่งเสริมให้ทั้งภูมิภาคมีการเติบโตมากขึ้น ซึ่งจะเกิดผลกระทบตามมาแน่นอน ดังนั้น ภาครัฐควรจัดเตรียมมาตรการเพื่อรองรับผลกระทบเหล่านั้นดังต่อไปนี้

๑. การเจรจาเพื่อให้มีความยืดหยุ่น หากไทยเห็นว่าอุตสาหกรรมประเภทใดของไทยมีความอ่อนไหวสูงและไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีที่กำหนดใน Blueprint ได้ ไทยก็สามารถที่จะนำไปเจรจาขอความยืดหยุ่นล่วงหน้าเอาไว้ได้

๒. การกำหนดมาตรการเพื่อปกป้องด้านเศรษฐกิจ (Safeguard Mechanism) ในกรณีที่การดำเนินการเปิดเสรี ภายใต้ AEC Blueprint ส่งผลให้มีการนำเข้าเพิ่มขึ้นจนกระทบต่ออุตสาหกรรมภายใน ก็สามารถนำพระราชบัญญัติมาตรการปกป้องจากการนำเข้าสินค้าที่เพิ่มขึ้น (Safeguard (SG) Measure Act) พ.ศ. ๒๕๕๐ มาบังคับใช้ เพื่อระงับการนำเข้าชั่วคราวได้

๓. จัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้า (Adjustment Fund) หากมีภาคการผลิตหรือบริการใดที่ได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงหรือป้องกันล่วงหน้าไม่ได้ ในทางปฏิบัติก็ยังมีหนทางช่วยเหลือโดยอาศัยกองทุนเพื่อการปรับตัวภาคการผลิต โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกองทุนเพื่อการปรับตัวของภาคการผลิตและบริการ โดยกระทรวงพาณิชย์

๔. สร้างกลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงานภายในที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามแผนงานไปสู่ AEC โดยคณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (กนศ.) ได้จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการตามแผนงานไปสู่การเป็น AEC ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ จำนวน ๔๗ หน่วยงาน เพื่อเป็นกลไกในการติดตามการดำเนินงานตามแผนงานและพิจารณาแนวทางรองรับผลกระทบที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน AEC โอกาสและผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรม. **บทวิเคราะห์โอกาสและผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมไทยจากการเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC).** กระทรวงอุตสาหกรรม. [ออนไลน์]. วันที่ค้นข้อมูล ๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ เข้าถึงได้จาก <http://www.med.cmu.ac.th/library/asean-web>

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน AEC โอกาสและผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรม. **ASEAN Economic Community ภายใต้โครงการร่วมคิดร่วมพัฒนาอุตสาหกรรมไทย.** กระทรวงอุตสาหกรรม. [ออนไลน์]. วันที่ค้นข้อมูล ๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ เข้าถึงได้จาก <http://www.industry.go.th>

ปานปรีย์ พหิทธานุกร. **กระชับเครือข่าย โอกาสเศรษฐกิจไทยแกร่ง.** [ออนไลน์]. วันที่ค้นข้อมูล ๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ เข้าถึงได้จาก www.oknation.net/blog/Parnpree/2013

ไทยกับอาเซียน. [ออนไลน์]. วันที่ค้นข้อมูล ๒ ตุลาคม ๒๕๕๖ เข้าถึงได้จาก <http://www.kan1.go.th/asean>